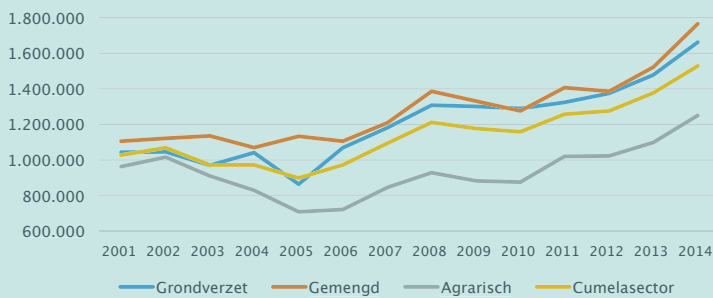
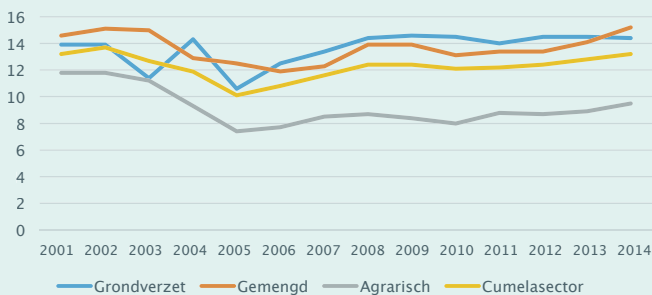

Een sector die groeit!

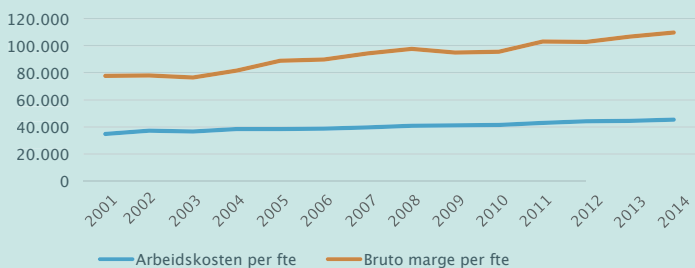
Grafiek 1: Bruto marge 2001-2014 (euro's)

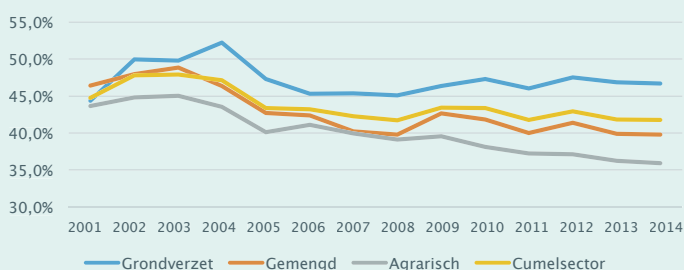
Grafiek 2: Aantal arbeidskrachten (fte)

Grafiek 3: Bruto marge en arbeidskosten (fte)

Grafiek 4: Arbeidskosten per bruto marge (%)

De cumelabedrijven zijn de afgelopen veertien jaar fors gegroeid en efficiënter georganiseerd. Dat blijkt uit een analyse van de bedrijfseconomische boekhouding over de periode 2001 tot 2014. Opvallend is de betere arbeidsbenutting en een omzet die jaarlijks bijna 3,5 procent stijgt. Dat is dus flink meer dan de jaarlijkse inflatie in die periode.

Al sinds het begin van de jaren negentig is CUMELA Nederland betrokken bij het bedrijfseconomisch onderzoek zoals dat toentertijd werd uitgevoerd door LEI-DLO. In 2001 heeft CUMELA Nederland het onderzoek overgenomen en inmiddels doen jaarlijks bijna 500 bedrijven mee aan de huidige kengetallenvergelijking CUMELA-Kompas Analyse. Het levert een mooi beeld op van de ontwikkelingen in de sector in de periode van 2001 tot 2014.

De sector groeit

Uit de cijfers (grafiek 1) blijkt duidelijk dat de bedrijven in de cumelasector in veertien jaar tijd een behoorlijke groei hebben doorgemaakt. In 2001 bedroeg de bruto marge gemiddeld ruim één miljoen euro per bedrijf. In veertien jaar tijd is dit gestegen naar circa anderhalf miljoen euro. Dit is een stijging van gemiddeld 3,5 procent per jaar. De bruto marge is de bedrijfsomzet minus inkoop van hulpstoffen en werk door derden en zien we als omzet voor eigen arbeid en machines. Als we uitgaan van een sector die bestaat uit 3000 cumelabedrijven, dan betekent dit dat de sector een toegevoegde waarde levert van in totaal 4,5 miljard euro.

De duidelijke groei zien we niet direct terug als we kijken naar het aantal arbeidskrachten per bedrijf (inclusief de ondernemer). Dit lag in 2014 op 13,2 fte (grafiek 2). In veertien jaar is er slechts sprake van een heel lichte groei van het aantal werknemers. Op basis van 3.000 cumelabedrijven was de cumelasector in 2014 goed voor ongeveer 40.000 arbeidsplaatsen (inclusief ondernemers).

Arbeidsbenutting verbeterd

Een min of meer gelijkblijvend aantal werknemers met toch een flink groeiende omzet per werknemer betekent dat de bruto marge per werknemer stijgt. Deze is in veertien jaar met bijna 2,9 procent per jaar gestegen, van € 78.000,- in 2001 naar bijna € 110.000,- in 2014 (grafiek 3). De stijging is het gevolg van schaalvergroting en de toenemende capaciteit van machines, meer aandacht voor de arbeidsproductiviteit en hogere prijzen als gevolg van inflatie. Gedurende deze periode zijn de kosten van een werknemer ook flink gestegen. Deze gingen met 2,2 procent per jaar omhoog. Kostte een fte in 2001 nog € 34.803,-, in 2014 was dit al € 45.472,-.

Een belangrijk kengetal om de arbeidsbenutting in beeld te brengen, zijn de arbeidskosten per bruto marge (grafiek 4). In de afgelopen veertien jaar zien we met name bij de agrarische loonbedrijven en gemengde bedrijven een lichte daling. Dat is te verklaren door de grotere en duurdere machines

CUMELASECTOR 2001-2014

Achtergrondinformatie

Voor dit artikel is gebruik gemaakt voor de gegevens uit de database van CUMELA-Kompas Analyse over de periode 2001 tot 2014. Er is onderscheid gemaakt tussen agrarische loonbedrijven (omzet agrarisch loonwerk meer dan 67 procent), gemengde bedrijven (omzet agrarisch loonwerk tussen 34 en 67 procent) en grondverzetbedrijven (omzet agrarisch loonwerk minder dan 34 procent). De gegevens zijn per jaar afkomstig van verschillende bedrijven. Met name in de periode voor 2005 lag het aantal deelnemers met 100 deelnemers per jaar een stuk lager dan de periode erna. Bij alle typen bedrijven zien we een groei van het aantal deelnemers. Deze groei is het grootst bij de grondverzetbedrijven (440 procent over de periode van 2001 tot 2013). De stijging van agrarische loonbedrijven als deelnemer is met 161 procent over de periode 2001 tot 2013 het kleinst.

die in de landbouw worden ingezet, met als gevolg hogere machinekosten en lagere arbeidskosten door een grotere capaciteit (grafiek 5).

Bij de grondverzetbedrijven is in de cijfers de crisis van de laatste jaren terug te zien. De arbeidskosten per bruto marge waren in de periode 2006-2008 duidelijk lager dan in de jaren erna. Door een dalend werkaanbod was het lastiger om de productiviteit van de werknemer op niveau te houden.

Wisselende machinekosten

Een andere factor die bij de stijgende machinekosten een rol speelt, zijn de fors gestegen brandstofkosten. Terwijl in 2001 de brandstofkosten gemiddeld 8,9 procent van de kostprijs bepaalden, zijn deze gestegen naar 15,7 procent in 2014 (grafiek 6). Daarmee waren in 2013 en 2014 de brandstofkosten voor het eerst hoger dan de kosten voor afschrijving.

Opvallend is dat vanaf 2012 bij alle typen bedrijven een daling van de machinekosten optreedt. Dit wordt veroorzaakt door dalende afschrijvingen als gevolg van beperkte investeringen toen de crisis in vooral de grondverzetsector zich aandeede (grafiek 7). Dit beeld wordt versterkt door een duidelijk stijgende omzet in 2013 en 2014 in combinatie met beperkte extra investeringen. Bij de grondverzetbedrijven zien we in de periode voor de economische crisis (2006-2009) duidelijk de laagste machinekosten per bruto marge. In de periode van hoogconjunctuur is veel geïnvesteerd, met als gevolg dat de afschrijvingen in de periode erna opliepen. In combinatie met het slechtere werkaanbod stegen bij de grondverzetbedrijven de machinekosten in verhouding tot de bruto marge (periode 2010-2012). Overigens is de kans aanwezig dat de komende jaren de afschrijvingen weer hoger worden dan de brandstofkosten. Niet alleen doordat de dieselbrandstof in prijs is gedaald, maar ook doordat er weer noodzakelijke vervangingsinvesteringen worden gedaan. Opvallend is bij de machinekosten nog dat de kosten voor reparatie en onderhoud, verzekeringen en huur van machines door de jaren heen behoorlijk constant zijn.

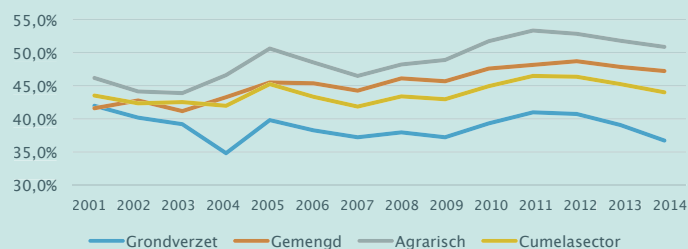
Machines gaan langer mee

Cumelabedrijven leven van het exploiteren van machines en dat is terug te zien in de hoge jaarlijkse investeringen in nieuw materieel. De piek lag de afgelopen periode in 2008, toen er gemiddeld per bedrijf € 275.000,- werd geïnvesteerd. Wat een crisis doet, blijkt dan in 2012, toen dit bedrag daalde naar € 190.000,-. Die ontwikkeling is ook te zien in de netto investeringen ten opzichte van de bruto marge. Vanaf 2008 is deze dalende (grafiek 7).

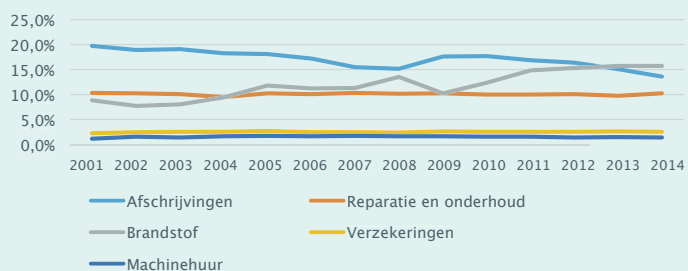

Een werknemer kostte in 2014 al € 45.472,- per jaar

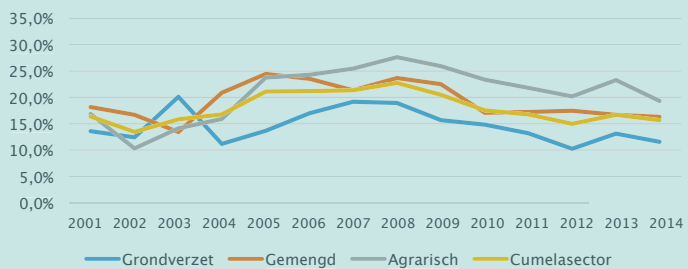
Grafiek 5: Machinekosten per bruto marge (2001-2014) (%)

Grafiek 6: Opbouw machinekosten per bruto marge (%)

Grafiek 7: Investerings per bruto marge (%)

Wat betekenen de cijfers voor de cumelabedrijven?

De prestaties van de cumelasector over een periode van veertien jaar roepen de vraag op wat dit betekent voor de bedrijven in de sector? Wat kunnen ondernemers hiermee? We vragen het aan twee deskundigen van CUMELA Advies, André de Swart en Ad Karelse.

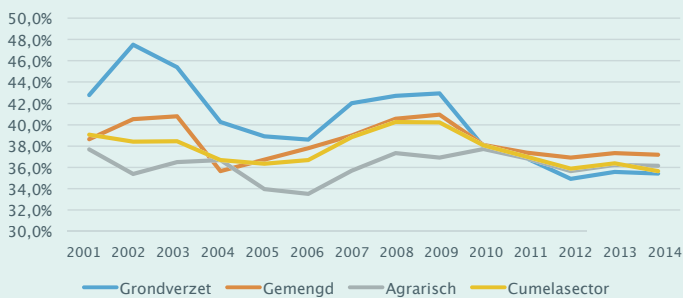
Volgens bedrijfskundig adviseur Ad Karelse laten de cijfers zien dat ondernemers goed in staat zijn om in te spelen op veranderende marktomstandigheden. "Ook nu staat de sector voor diverse uitdagingen", stelt Karelse. "Neem de lage melkprijs in de veehouderij, waardoor agrariërs weinig extra geld zullen uitgeven aan bijvoorbeeld graslandvernieuwing of nieuwbouw. Ook de trage betalingen - zowel in het grondverzet als in het agrarisch loonwerk - vormen een uitdaging voor de sector."

"Als ondernemer is het belangrijk om aandacht te hebben voor dergelijke ontwikkelingen", stelt bedrijfseconomisch adviseur André de Swart. "Zet op eens op een rij: wie zijn mijn klanten over vijf jaar, welke omzet kan ik verwachten en welke activiteiten leveren de grootste bijdrage aan

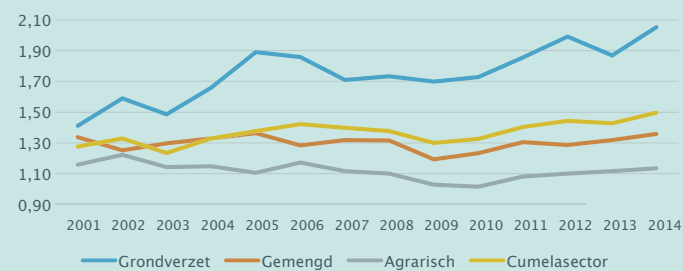
het rendement?", aldus De Swart. "De vervolgvraag is dan wat dit betekent voor de inzet van arbeid en machines? Probeer vooruit te kijken en tijdig de juiste beslissingen te nemen", vult Ad Karelse aan.

Als belangrijk aandachtspunt noemen De Swart en Karelse verder het vasthouden van de huidige resultaten in combinatie met een verantwoord investeringsbeleid. "In de hoogconjunctuur van 2007-2008 is er mogelijk te veel geïnvesteerd, ten tijde van de crisis is er duidelijk minder geïnvesteerd", zegt De Swart. "Weliswaar kunnen machines door de technische vooruitgang langer mee. Met het betere rendement van de afgelopen jaren is het zaak de juiste investeringen te doen, zodat de cumelabedrijven een up-to-date machinepark behouden", aldus De Swart. Karelse is het hiermee eens. "Het vergt van de ondernemers een goed inzicht in de kostprijs van werkzaamheden en een goede financiële planning, waarbij investeringen en aflossingsverplichtingen zijn afgestemd op een goed resultaat. Tevens dient er een goed financieringsplan te worden opgesteld, omdat banken minder kapitaal via leningen en hypotheekleningen aan de sector ter beschikking stellen."

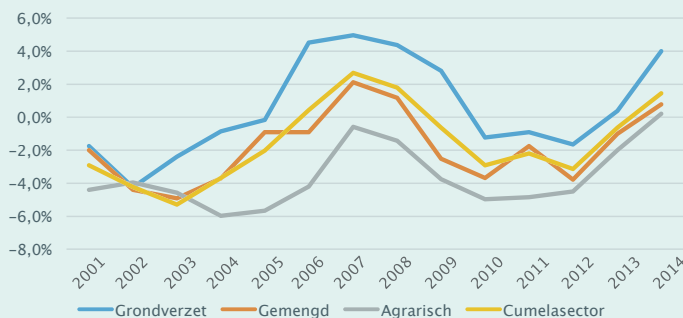
Grafiek 8: Boekwaarde/aanschafwaarde (%)

Grafiek 9: Bruto marge per boekwaarde (%)

Grafiek 10: Bedrijfseconomisch resultaat (%)

Sinds deze periode ligt die zelfs onder de hoogte van de afschrijvingen, met als gevolg een enigszins verouderend machinepark. Al is dat relatief, want over de hele periode blijft de verhouding boekwaarde ten opzichte van de aanschafwaarde op een hoog niveau. Tijdens de top was dit zelfs iets boven de 40 procent (grafiek 8). In 2008 werd een bedrag geïnvesteerd dat gelijk was aan 40,3 procent van de boekwaarde van de machines. Inmiddels is dat iets gedaald naar 36 procent; machines gaan dus iets langer mee. Desondanks blijven de afschrijvingen een forse kostenpost voor de bedrijven. Deze lagen de afgelopen jaren rond de € 200.000.

De brandstofkosten zijn gestegen van 8,9 procent in 2001 naar 15,7 procent in 2014

Hoe de machines op een bedrijf worden benut, is te zien aan de verhouding bruto marge ten opzichte van de boekwaarde (grafiek 9). Deze is gestegen doordat de bruto marge harder groeit dan de boekwaarde van machines. De stijging wordt met name gerealiseerd door de grondverzetbedrijven. Opvallend is dat de laatste jaren de verhouding boekwaarde-aanschafwaarde in de verschillende sectoren erg naar elkaar is toegegroeid. Een verklaring kan zijn dat in de periode voor 2008 veel is geïnvesteerd in grondverzetmachines om het groeiende werkaanbod bij te benen. Toen de piek in het werk afnam, gingen ook de investeringen omlaag en kwam de vervanging op het normale niveau van de hele bedrijfstak.

Flinke schommelingen in rendement

Wat is nu het gevolg van al deze ontwikkelingen voor het rendement van de cumelabedrijven? In elk geval blijkt de sector net als vele andere gevoelig voor de conjuncturele ontwikkelingen. Na een kleinere crisis in 2003-2004 steeg het bedrijfseconomisch rendement naar een hoogte van gemiddeld 2,7 procent in 2007 (grafiek 10). Ook 2008 was nog een goed jaar, maar hierna kreeg de cumelasector te maken met de gevolgen van de economische

crisis. Eerder dan veel andere sectoren herstelde de sector zich wel, waardoor het rendement de laatste twee jaar weer duidelijk beter werd. In 2014 werd in die periode voor het eerst in veertien jaar zelfs een heel klein positief resultaat gehaald door de agrarische loonbedrijven.

De afgelopen jaren is jaarlijks per bedrijf een bedrag tussen de € 190.000 en € 260.000 geïnvesteerd.

Wat opvalt, is dat het verschil in rendement tussen de verschillende type bedrijven van 2008 tot en met 2013 kleiner is geworden. Vooral het dalende werkaanbod met druk op de prijzen in het werk buiten de landbouw zette het resultaat van de grondverzet en gemengde bedrijven onder druk. Desondanks bleven zij wel makkelijker aan de goede kant van de streep.

Veel positieve ontwikkelingen

Een analyse van de bedrijfseconomische resultaten van de bedrijven in de cumelasector in de periode 2001 tot en met 2014 laat veel positieve ontwikkelingen zien. Economische crisis of niet, cumelabedrijven zijn in staat om de bruto marge jaarlijks flink te verhogen. Door een capaciteitsverhoging van machines stijgt de productiviteit van materiaal en medewerkers. Ondernemers zijn de afgelopen jaren kritischer op investeringen, maar houden desondanks een up-to-date machinepark, waarin jaarlijks een bedrag van rond de € 200.000,- wordt geïnvesteerd. Door machines langer en beter te benutten, met onderhouds- en reparatiekosten die gelijk blijven, stijgt de omzet per geïnvesteerde euro in machines. Door deze ontwikkelingen lag het bedrijfseconomisch rendement anno 2014 op 1,4 procent van de bruto marge.

TEKST & ILLUSTRATIES: Dieuwer Heins en Toon van der Stok

Bedrijfseconomisch rendement

Voor het bedrijfseconomisch rendement wordt een berekende vergoeding voor de niet betaalde ondernemer en het geïnvesteerde eigen vermogen meegenomen. Verder worden de incidentele baten en lasten en overige opbrengsten buiten beschouwing gelaten.